

באר ה"אור החיים הקדוש"

פרשת ראה פ"ו

סדר לימוד ב"אור החיים" הקדוש כתקנת מורינו הגאון רבי אלימלך בודרמן שליט"א

ה' צבאות תורה יבקשו מפיהו וגו' ע"כ, והוא אומרו שמור פירוש אם הוא בשמירה ששומר התורה אז ושמעת תורה מפיהו. ואומרו את כל הדברים, לדרך זה יתבאר על פי מה שאמרו בחגיגה (ספ וז"ל ור' מאיר היכי גמר תורה מפומיה דאחר והאמר וכו' כי שפתי כהן וגו' אמר ריש לקיש ר' מאיר קרא אשכח ודרש הט אונן וגו' ולבך תשית לדעתי לדעתם לא נאמר אלא לדעתי וכו' קשו קראי אהדדי לא קשיא הא בגדול הא בקטן, ואמרו עוד שם וז"ל דרש רבא מאי דכתיב אל גינת אגוז וגו' אשכחיה רבה בר שילא לאליהו אמר ליה מאי קא עביד קוב"ה אמר ליה קאמר שמעתא מפומיה דכולהו רבנן ומפומיה דר"מ לא קאמר משום דגמר שמעתא מפומיה דאחר אמר ליה ר' מאיר רימון מצא וכו' אמר ליה השתא קאמר מאיר בני אומר וכו' ע"כ, הנה לפי דבריהם ז"ל הגדול יכול ללמוד מהרב הגם שיהיה הרב רשע מה שאין כן הקטן, ורמב"ם ז"ל מצינו שכתב (פ"ה פ"ד) שאין ללמוד מהרב אלא אם הוא כמלאך ה' ולא חילק בין גדול לקטן כדברי הגמרא:

וראיתי לב"ח (ק"ד יו"ד ס' רמ"ו) שכתב שלא חלק בגמרא אלא לדעת ר' מאיר אבל הש"ס אינו סובר כן, ודייק לשון הש"ס שאמר ר"מ קרא אשכח ודרש משמע דוקא ר' מאיר הוא שסובר כן ע"כ, ואין דבריו נכונים, אחד מנין לו לתלמוד לומר שמעשה ר' מאיר במחלוקת עומד כל שאנו יכולין להשוות בדבר סברא, ועוד ממה שמקשה לר' מאיר מדרשת כי שפתי כהן מוכח שחפץ להשוותם שאם אתה אומר שאחר האמת שר' מאיר לחלק אתה מהדרשה שהוא לימוד הגדול אם כן מה מקשה התלמוד מדרשת כי שפתי כהן וגו' אם לא שתאמר שסובר שדרשה זו מוסכמת שאם לא כן היה יכול לומר ר' מאיר אינו דורש כן, ואם תאמר שזו היא כוונת המתרגם שאמר ר' מאיר קרא אשכח וכו' ופירוש ואינו מודה בדרשת שפתי וכו' אם כן מאי חוזר לומר קשו קראי וכו' אם הדורש זה אינו דורש זה, ועוד הרי רבא שהוא אמורא אחרון דרש אל גנת אגוז מה האגוז הזה הגם שהוא מלוכלך בטיט וכו' אין אוכל שבתוכו נמאס וכו' ע"כ, ודברים אלו הם כסברת ר' מאיר וידוע דהלכה כרבא הגם שנאמר שמעשה ר"מ במחלוקת שנוי:

ועוד אם דרשת כי שפתי כהן היא בין לגדול בין לקטן ור"מ לבד הוא שסובר לחלק מה משיב רבה בר שילא לאליהו ר"מ רימון מצא וכו' הלא אינו סובר אלא ר' מאיר, אבל הש"ס סבירא ליה שאין היתר ללמוד אלא מכמלאך בין יהיה גדול בין יהיה קטן, ועוד מה ראייה גדולה מזו שהסכים ה' על המעשה של ר"מ שחזר ואמר שמעתא מפיו:

ואם תאמר הקב"ה מתחילה מה סבר ולבסוף מה סבר שאין לומר שנעלם מעיני ה' ח"ו הטעם שאמר רבה בר שילא ר"מ רימון מצא וכו', דע כי יקפיד ה' על האדם בעשותו דבר שלא יהיה בו נקי אלא מה' ולא מאדם ויחשוב לו לחטא עד שיהיה נקי מה' ואדם, ולזה כשעשה ר"מ מעשה זה שהיה למד מאדם שאינו כמלאך היה ר"מ נקי מה' אבל לא מאדם כל עוד שלא נודע טעמו אם זך וישר פעלו, וזה סבב שלא היה ה' אומר שמועה מפיו להיותו חסר השלימות, ואחר שנאמר בישיבה של מטה טעם לשבח במעשיו נכנס בגדר והייתם נקיים גם מישאל ולזה יתיך ומיד חזר ואמר שמעתא משמו, ולעולם האמת כדברי ר"מ:

והנכון לתת טעם לרמב"ם הוא שסובר שבזמן הזה אין דעת שלמה שתקרא גדול להחזיר לו ללמוד מחכם רשע, שדוקא ר"מ שהיה שלם בדעת ובידיעה הוא שהותר לו הדבר שאין לחוש ודאי שילמוד ממנו רשעו, ואולי כי לזה דייק התלמוד ואמר ר"מ קרא אשכח ודרש וכו'

שמור ושמעת את כל הדברים האלה אשר אנכי מצוה למען ייטב לך ולבניך אחריך עד עולם כי תעשה הטוב והישר בעיני ה' אלהיך: (י"ב כ"ה)

שמור ושמעת. קשה שהיה לו לומר שמע ושמרת ולמה הקדים שמירה לשמיעה, עוד מה ריבה בתיבת את ובתיבת כל, עוד למה לא אמר הטבת הבנים אלא בפסוק זה, עוד צריך לדעת אומרו כי תעשה הטוב שנראה שבא לתת טעם למאמר למען ייטב והלא כבר קדם ואמר שמור וגו' וגמר אומר למען וגו' הרי ש הטובה האמורה היא שכר בעד השמירה והשמיעה שקדם לומר הכתוב, אכן הכונה היא שמצוה על ב' דברים, א' תורה ומצות ה' אשר כבר נודעו לישראל מפי משה, וב' אשר יגזרו רבותינו ז"ל הגדרים והסייגים אשר יחדשו, לזה כנגד תורה ומצות שהם ידועים כבר בתורה אמר שמור, וכנגד דברים המתחדשים מרבותינו ז"ל אמר ושמעת שצריך לקבל כל גזירת רבותינו ז"ל וסייגיהם, והוא מה שרמז במאמר את כל פירוש את לרבות כל גזירות ושמירות וגדרים שיחדשו רבותינו ז"ל, ואומרו כל פירוש שבאמצעות הגדרים יהיו הדברים נשמרים בשלימות, והוא אומרו כל הדברים כי זולת זה אין המצוה נעשה כולה בשלימות שבאמצעות הגדר אין נגרע ממנה דבר, וגמר אומר למען ייטב לך ולבניך כי גדרים וסייגים שעשו רבותינו ז"ל הוא דבר המעמיד דורות עם בני ישראל לעולם להבדילם מכל כיעור והדומה לו:

ואומרו כי תעשה הטוב וגו' פירוש כי דברים שגוזרים חכמים אינם כי אם לעשות הטוב והישר בעיני ה' שכל דבריהם רביד הזהב, וכפי זה מאמר כי תעשה וגו' הוא גם כן טעם הציווי ושמעת כי בזה תעשה הטוב והישר שצוה ה' באמצעות הגדרים והסייגים וזה מלבד הטוב המושג לדורות מאמצעות דבריהם ז"ל ולדרך זה אומרו כי תעשה הוא טעם נוסף למאמר ושמעת:

עוד ירמוז הכתוב במאמר שמור ושמעת שלא יאמר אדם למה לי ללמוד שמועה זו אחר שעמדתי עליה וידעתי מה שיש עלי לשמור במצוה זו, תלמוד לומר שמור פירוש והגם אחר ששמרת וממוצא דבר אתה יודע שקדם ועמד על הדברים לדעת את אשר ישמור ואף על פי כן ושמעת, פירוש אינך פטור מהגעת בשמיעתה של מצוה:

עוד יתבאר על דרך אומרו (ט"ז י"ט) ונשלמה פרים שפתינו, והנה לפי שאמר שמור וגו' את כל הדברים ודבר זה הוא מן גדר הנמנע שיכול האדם לקיים כל הדברים, לזה אמר שמור פירוש כנגד מצות לא תעשה שהם ביד האדם לשמור עצמו מכל מצות לא תעשה, וכנגד מצות עשה אמר ושמעת פירוש יקיים המצות בלימוד שמיעתה בפה ובזה נחשב עליך כאילו באה לידך וקיימת אותה, ומעתה יכול לשמור ולעשות את כל הדברים:

עוד יתבאר על פי דבריהם ז"ל (פ"ז י"ט). שאמרו ליגרס איניש והדר ליסבר, והוא אומרו שמור ושמעת פירוש שמור שישמור ידיעת ההלכה והיא הגירסא, ושמעת היא הסברא לכון שמועותיו בשכלו:

עוד יתבאר על דרך אומרו ז"ל (ווסק ח"ג קנ"ג) כי מי שהוא בעל עבירות שערי דעת התורה ננעלים בפניו, ותמצא (ק"ט ס"א ז"ל פ"ה ס"א) כי שערי פתחי ההבנה בדברי התורה הם הקושיות שיעמדו בפני האדם, והם סוד הקליפות המתהווים מעבירות האדם, וזה שהעיר הכתוב במאמר זה שמור ושמעת פירוש אם אתה רוצה שתעמוד על אמתת התורה להבין אמריה שמור המצות לבל תעבור עליהם ובוזה ושמעת את כל וגו':

עוד יתבאר על דרך אומרו ז"ל (תניגס ט"ו) וז"ל אם הרב דומה למלאך

באר ה"אור החיים הקדוש"

פרשת ראה פ"ו

שאינו אחיך אלא הוא באחד שעריך, או הגם שאינו מעריך בארצך:

או ירצה אומרו **בארצך** פירוש אפילו בארצך שהוא מקום העושר לכל ישראל אף על פי כן ימצא בה אביון:

ובדרך רמז ירמוז להעיר הערה גדולה על א' המיוחד שבאומה שאליו אנו מקוים ומצפים מתי יבא והוא מלך ישראל משיחנו אשר הוא אביון, וכבר נמשל לעני כאומרו (מכ"י ט') עני ורוכב על חמור, ורמז הדבר אשר יסובבנו להיות אביון ואמר כך פירוש בסיבתך כי עונותינו האריכו קיצנו, גם רמז בתיבתך כך כי הוא אביון בנו שמתאוה מתי יבא לגאלנו, וצא ולמד ממה שאמרו רבותינו ז"ל במעשה רבי יהושע בן לוי שכשראהו מלך המשיח שאלו על ישראל שבעולם ואמר לו ריב"ל כי הם יושבים ומצפים ביאתו וכששמע כן געה החסיד בבכיה רבה מתשוקתו לבא לגאלם, ולזה רמז באומרו **מאחד אחיך** שהוא המיוחד שבאחיך, על דרך שפירשו רבותנו ז"ל (פנחס יונתן נחלקים כ"ו י) באומרו **כמעט שכב אחד העם** שרצונו לומר אחד המיוחד שהוא מלך העם, ואומרו **באחד שעריך** להעיר אליו שהוא מיוחד שבסנהדרין שאין כמוהו מורה כאומרו (עש"י י"א) ושפט בצדק וגו' ולא למראה עיניו ישפוט וגו' אלא והריחו ביראת ה', ופירוש שעריך על דרך אומרו (מכ"י כ"ט ז) ועלתה יבמתו השערה ואומרו **בארצך** להעיר כי הורתו ולידתו בארץ ישראל הקדושה:

או ירצה על זה הדרך **לכיון בלחם סעריך** על פי דבריהם ז"ל שאמרו ב' הוזהר (זוהר מוסף פ' נח) וז"ל אי חדא קהילא או חדא כנישתא יתערון בתיובתא מיד אתי בן דוד ע"כ, ומעתה אביון הוא תאב בדבר זה שהוא אחד שעריך שזה יספיק למלאות תאוותו לבא ברינה, ואומרו **בארצך** העיר מקום תאוותו היא ארץ הקדושה אשר ה' אלהיך נותן לך שהוא תאב מתי תפקד העיר היונה (פנ"י ג) חמדת הלבבות, ויצו ה' לכל איש ישראל שלא יאמץ את לבבו וגו' אלא יתחזק בכל עוז ותעצומות למלאות חשק האחד המיוחד, כי באמצעות מעשה בני אדם ובפרט במצות הצדקה דכתיב (עש"י ז') בצדקה תכונני, וגמר אומר **מאחיק האביון** פירוש מסיבת אחיך האביון הידוע שיעריך אדם בדעתו שהמעשה הוא לתכלית דבר זה של משיח ה' שמו חיים:

כי פתח תפתח את ידך לו והעבט תעביטנו די מחסרו אשר יחסר לו: {ט"ו ה'}

כי פתח וגו'. צריך לדעת מה נתינת טעם הוא זה ללב אטום, ואולי שנתכוון לומר לו על דרך אומרו (משלי י"א) יש מפזר ונוסף עוד, כי על ידי שפוחת הוא ידו פותחים לו שערי שפע, והוא אומרו כי פירוש טעם שאני אומר לך שלא תאמץ וגו' כי פתוח פירוש אוצר הנעלם אם אתה תפתח את ידך, וגמר אומר והעבט וגו' פירוש כשאתה פותח את ידך לו אינך עושה אלא הלואה דוקא ותכף ה' ישלם לך בתוספת מרובה, ובזה יש טעם נכון ללבו שלא יתאמץ וכו':

ר"מ רימון וכו' פירוש דוקא גדר זה של ר"מ הוא שישנו בהיתר זה לפי שהוא ודאי יזרוק הקליפה ולא יאכל אלא האוכל, וסברא זו נכונה וסמוכה מעצמה היא לזה סתם רמב"ם לאסור ללמוד מהרב שאינו כמלאך בין לגדול בין לקטן כי הדורות נתמעטו ואין לנו היתר זה אלא בר"מ וכיוצא, וצא ולמד מדבריהם ז"ל (פנ"י ק"ג) שאמרו אם הראשונים כמלאכים וכו':

ועל פי זה יתבאר על נכון אומרו **שמור ושמעת את כל הדברים** וגו' פירוש אימתי אני מתנה עליך שאין לך להבין שמועה אלא מאדם שהוא משמר התורה והמצות אלא דוקא למי שהוא קטן וחסר לשמוע כל הדברים או רובם שהרוב ככל, אבל הגדול שאינו צריך לשמוע אלא חלק קטן יכול הוא לשמוע אפילו מאדם שאינו שומר תורה ומצות וכו"מ שהיה לומד תורה מאחר הגם שלא היה משמר תורה ומצות שהיה זורק קליפתו ואוכל תוכו:

רק אם שמוע תשמע בקול ה' אלהיך לשמר לעשות את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה היום: {ט"ו ה'}

רק אם שמוע וגו'. אמר מאמר זה סמוך למאמר לא יהיה בך אביון, לפי שהעושר והעוני לפי דבריהם ז"ל (מו"ק כח) אינם תלויים בזכות, לזה אמר סמוך להבטחת מניעת האביון רק אם שמוע וגו' פירוש אם ישראל ישמרו כל האמור בפסוק, שמוע תשמע זה תלמוד תורה ללמוד וללמד, לשמור זה מל"ת, ולעשות זה מ"ע, וגמר אומר את כל וגו' פירוש שלא יהיה בידו ביטול שום מצות לא תעשה ולא מניעה משום מצות עשה אז הוא שישנו בהבטחה שלא יהיה בו אביון, כי מאמר חז"ל שאמרו שאינו תלוי בזכות הוא הגם שיהיו זכויותיו מרובים כל שיש לו אפילו חטא א' לא ישלש על המזל המראה עליו עוני אבל כשיגיע לשלימות התורה והמצות ישלש גם על המזל וישיג עושר ובנים וחיים:

ופי יהיה בך אביון מאחד אחיך בארצך אשר ה' אלהיך נתן לך לא תאמץ את לבבך ולא תקפץ את ידך מאחיק האביון: {ט"ו ז'}

כי יסיה בך אביון וגו'. אומרו בך, אולי שנתכוון לרמוז מאמרם ז"ל (פ"ד י) שאמרו כי טעם שבוחר ה' ליסר לאדם בעוה"ז ביסורי העוני הוא כדי שבאמצעותו יזכה חברו המפרנסו, והוא מה שרמז במאמר בך אביון פירוש בסיבתך בא לו העוני הגדול, ואומרו **מאחד אחיך**, פירוש לא תחשוב בראותו אביון שהוא פחות דע שהוא מהמיוחדים שבאחיך ואין הוכחה מהעוני היותו שפל אחים, וטעם שסידר הדרגות אלו מאחד אחיך מארצך, הגם שרבותינו ז"ל אמרו (פ"מ ע"א) שבא לומר ענייך ועניי עירך וגו':

עוד אפשר לומר גם כן הדרגות הגזירות אשר יגזור ה' באביונים, הנה כבר פירשתי בפסוק (שמו"ב כ"ג ז') אם כסף תלוה וגו' שחלק העני מפקידו ה' ביד העשיר וזה הוא עשרו שמופקדים בידו מעות העניים, והנה לפעמים יפקיד ה' מנת עני זה לאדם קרוב לאיש ולא יצטער בלקיחת פרנסתו ממנו להיותו קרובו גם לא יצטרך לסובב נתיבות, וכשישפוט ה' בצדק לצער העני ירחיק לו פרנסתו באיש זר גם בריחוק

מקום ויצטער האביון לסובב מעיר לעיר למצוא מקום אשר הכין ה' לו שם טרף נפשו, והוא אומרו **מאחד אחיך**, או הגם

משמ"י דבית אחרון אומרים
שבמות לימור אור החיים הק'
נינצל ממחלות זמנינו.

לעילוי נשמת
הרה"ח ראובן בן הרה"ח ישראל עוזר קליין זצ"ל
נלב"ע בחג השבועות תשע"א